

Kulturhistorisk rapport

Skudshale-Gistrup

Forundersøgelse- og udgravning af
elkabeltracé med bebyggelsesspor fra
bronzealder og jernalder

J.nr. ÅHM 6404

December 2015

Ved arkæolog Marie Vang Posselt

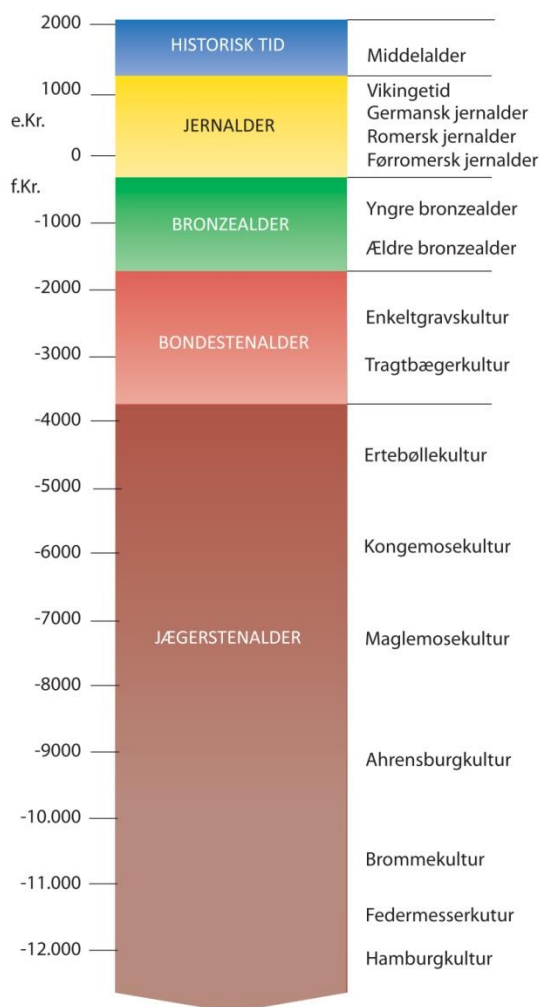
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	7
Udgravningsdata.....	8

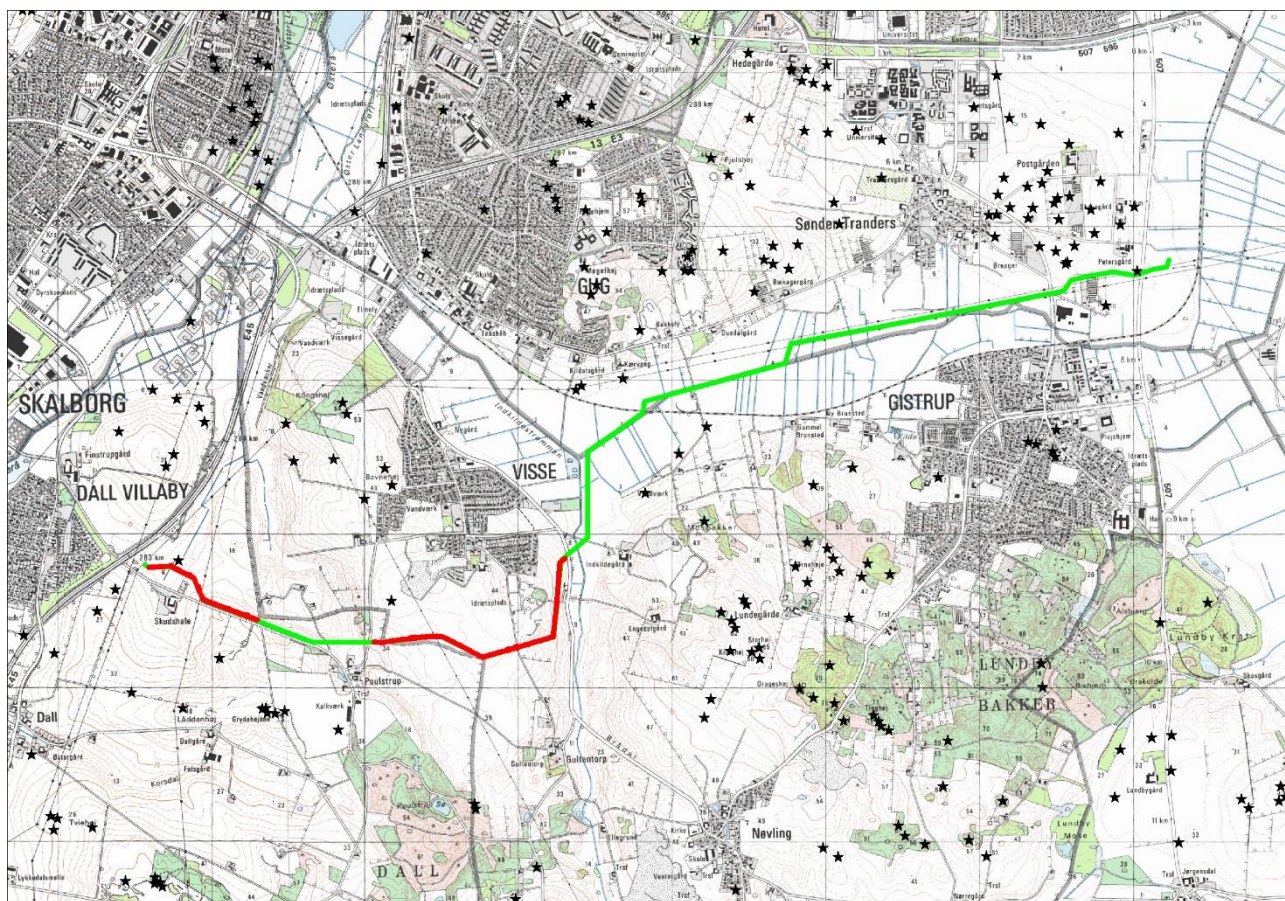
Indledning

Denne kulturhistoriske rapport omhandler den arkæologisk undersøgelse af et 8,5 km langt elkabel-tracé, hvoraf en samlet strækning på 2,6 km blev undersøgt. Ved undersøgelsen fandtes et stenlagt vadested, formentligt forhistorisk, en forhistorisk bygning med ukendt datering, to treskibede langhuse fra ældre bronzetiden, samt et treskibet langhus fra yngre jernalder. Dertil spredte kogegruber og gruber.

Undersøgelsens baggrund

I forbindelse med Energinet.dk's etablering af et ca. 8,5 km langt 400 kV kabelanlæg mellem Skudshale- og Gistrup transformatorstation foretog Nordjyllands Historiske Museum en forundersøgelse af dele af den berørte strækning (rød streg på fig. 1). Ved større anlægskoncentrationer blev der efterfølgende foretaget en egentlig udgravning.

Da en stor del af strækningen lå på hævet havbund eller i tidligere arkæologisk undersøgte områder, blev den ikke forundersøgt, men i stedet tilset under anlægsarbejdets muldafrømning i det omfang, det skønnedes nødvendigt.

Figur 1. Undersøgelsesområdet samt arkæologiske fund og indberetninger i nærheden markeret med stjerner. Hele tracéets forløb ses som grøn streg. De arkæologisk forundersøgte områder med rød. © Geodatastyrelsen.

Lokalområdet i oldtiden

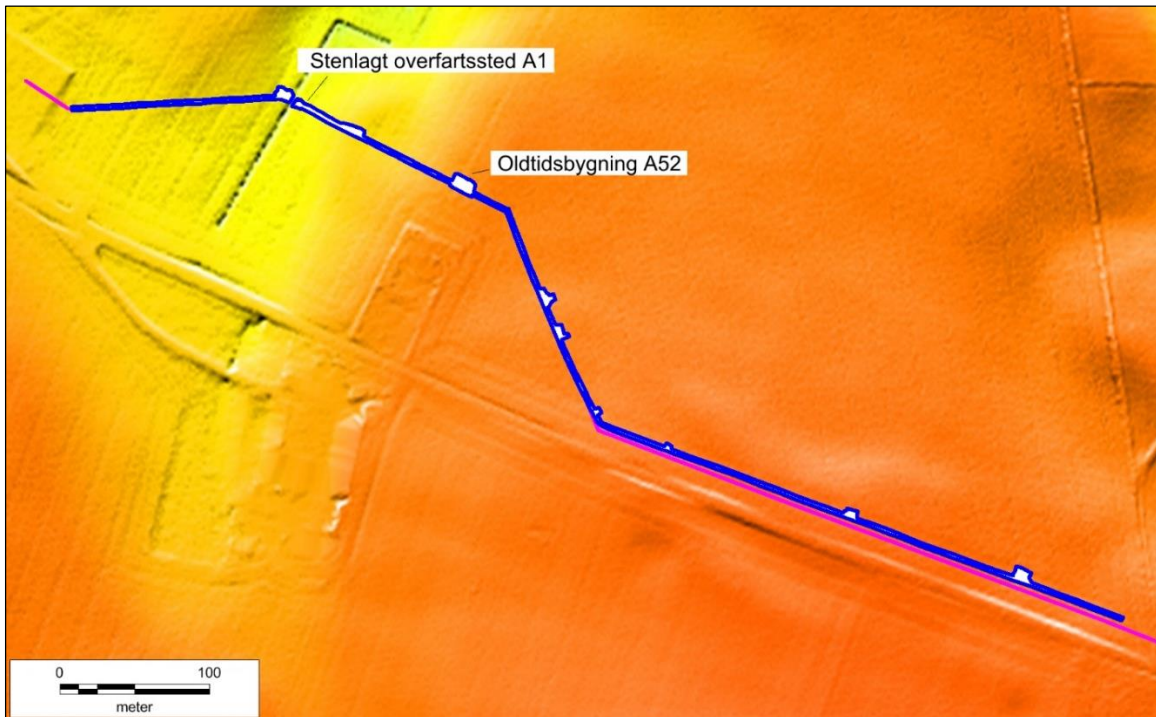
De arkæologisk undersøgte strækninger løb igennem områder, der ikke tidligere er undersøgt arkæologisk. Vores kendskab til forhistorien er derfor begrænset til de synlige oldtidsminder i landskabet. Omkring Skudshale transformatorstation drejer det sig om marksystemer fra jernalderen. Marksystemerne er også fundet ved de meget begrænsede undersøgelser, der blev foretaget i forbindelse med opførelsen af transformatorstation og elkablet derfra og nord om Visse, umiddelbart vest for den her beskrevne undersøgelse.

På plateauet syd for Visse, fra Brådalvej og vestover, kendes spredte oldtidshøje, hvoraf den nærmeste har en afstand på ca. 250 m til tracéet. Generelt er områderne omkring Indkilledalen og Østeråen med tilhørende lokale fjordarme kendetegnet ved talrige gravhøje og bebyggelsesspor fra alle oldtidsperioder (fig. 2) og det kom derfor ikke som en overraskelse, at der blev fundet oldtidsbebyggelser under forundersøgelsen af kabeltracéet.

Undersøgelsens resultater

I forbindelse med de arkæologiske undersøgelsen fremkom resterne af fire oldtidsbygninger; to treskibede langhuse fra ældre bronzealder (ca. 1400 f.Kr.), et fra ældre germansk jernalder (ca. 400 e.Kr.) og en ikke nærmere daterbar oldtidsbygning. Dertil et stenlagt vadested, formentligt fra oldtiden, og en håndfuld koge/ildgruber fra bronzealderen (1600-500 f.Kr.).

Fundene understøtter det eksisterende billede af talrige oldtidsbebyggelser i det kringlede system af tidligere fjordarme omkring Østerådal og Indkilledalen. Dog kendte vi ikke til skjulte oldtidsminder lokalt omkring kabeltracéet, men det fremgår nu tydeligt, at også plateauerne syd for Visse og ved Skudshale var beboede i oldtiden. Ikke mindst det stensatte vadested ved Skudshale vidner om behovet for sikker transport til og fra Dall-bakkeøen, og den kan tænkes at være anlagt af de samme jernaldermennesker, der dyrkede marksystemerne omkring transformatorstationen.

Figur 2. Topografisk oversigt over den vestligste af de to arkæologisk undersøgte strækninger. Her fandtes en ikke nærmere daterbar oldtidsbygning, A52, samt et stenlagt overfartssted, A1, der har sikret tørskoet adgang til Dall-bakkeøen mod nordvest. Baggrundskort: Reliefkort © Geodatastyrelsen

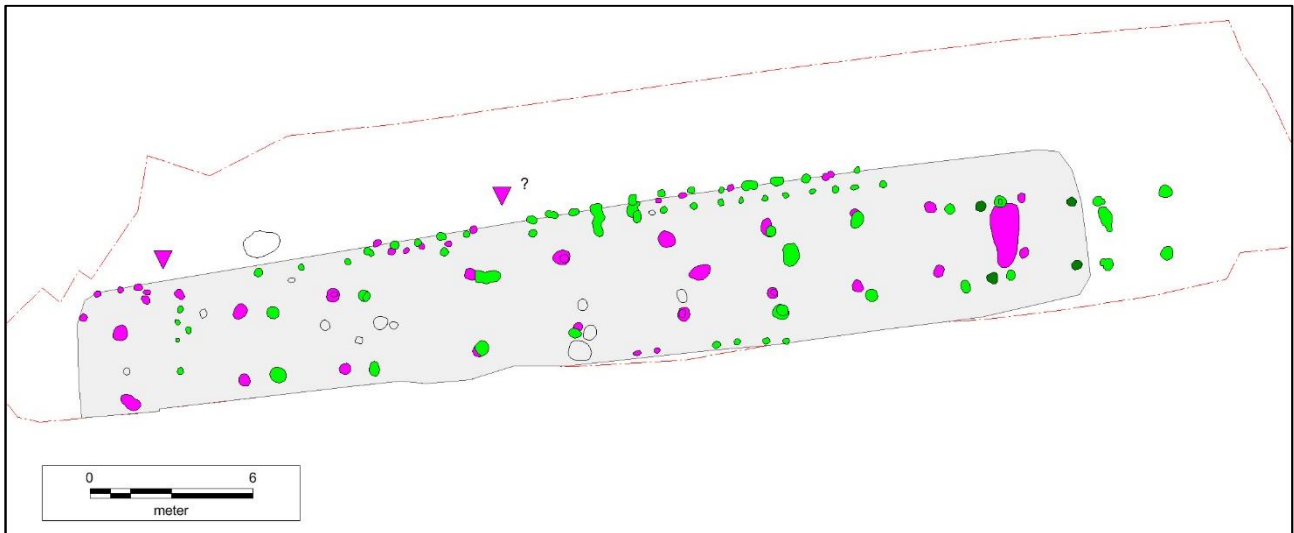
De to bronzealderhuse er samtidige med de mange gravhøje i området, ca. 1400 f.Kr. Og hvis det ikke er beboerne selv, der er gravlagt i højene, har de formentligt kendt de mennesker, der blev gravlagt i dem.

Om husene har eksisteret samtidigt, eller om det ene har erstattet det andet, er uvist. Sandsynligvis ligger der yderligere huse fra perioden spredt på plateauet. Det er typisk for perioden, at husene ligger spredt. Egentlige landsbydannelser ser vi først senere, ved jernalderens begyndelse fra omkring 500 f.Kr.

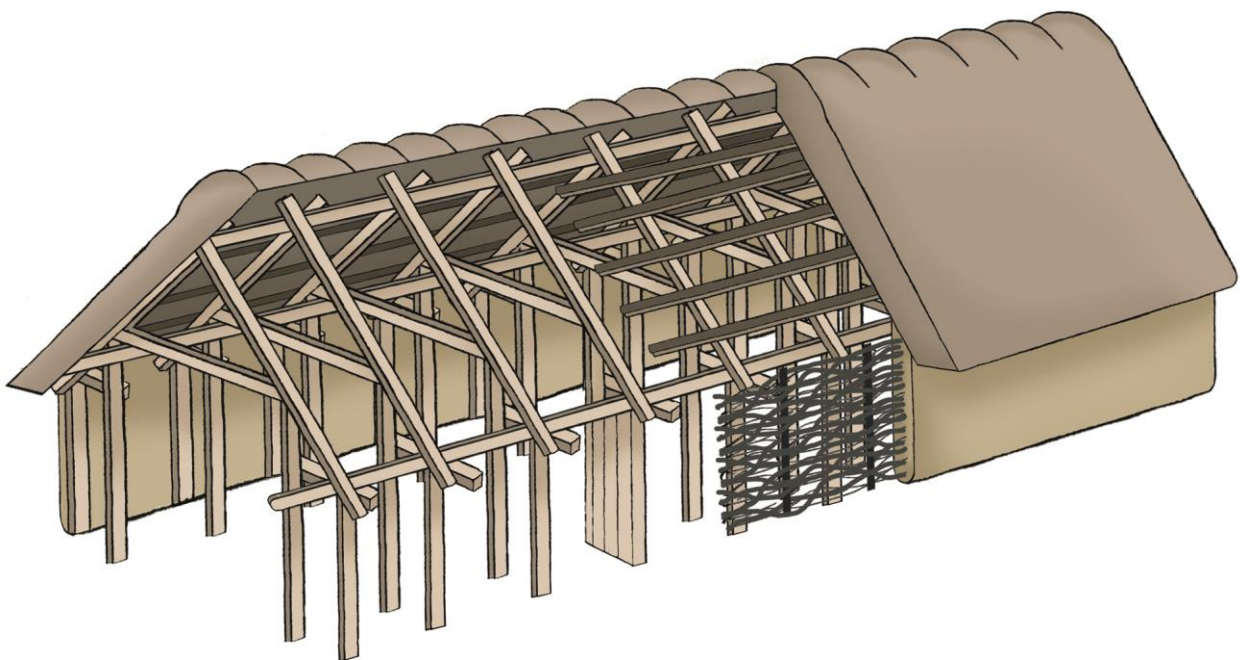
Figur 3. Grundrids af et af de to treskibede langhuse fra bronzealderen. Vægstolpehuller og tagstolpehuller ses som grå prikker, mens kogegruberne ses som grønne plamager.

Mens bronzealderhusene var fra en periode, der var kendt i området i forvejen i form af gravhøjene, kom det treskibede langhus fra ældre germansk jernalder (ca. 400 f.Kr.), en periode som ikke i forvejen var repræsenteret i området. Huset lå i to faser oven i hinanden: da det første hus ikke kunne mere, opførte man et nyt oven i det gamle. Huset var med sine ca. 37 m ganske langt i forhold til de øvrige nordjyske huse fra perioden. Det er måske en stormand, der boede i huset, men det vil kræve yderligere udgravninger at få be- eller afkræftet en sådan tese. Der er tegn på, at huset indgår i en større bebyggelse omkring tracéet. Formentligt er bebyggelsen en del af et større netværk, der breder sig på kridtøerne langs Limfjorden, herunder den store handels- og boplads Bejsebakken kun 4,5 km mod nord.

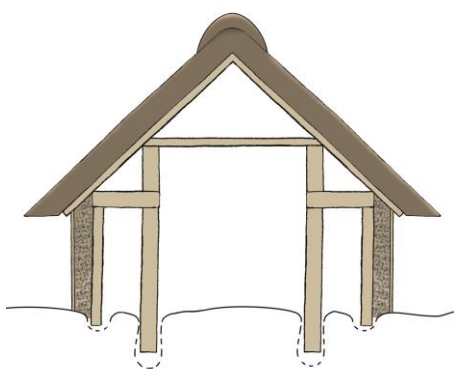

Figur 4. Grundriss af det treskibede langhus fra ældre germansk jernalder. Huset ligger i to faser, der har afløst hinanden, her illustreret af hver sin farve. Den grå skygge markerer grundridset af det ældste hus.

Gennem størstedelen af oldtiden var bygningerne bygget op om en treskibet konstruktion. Deraf betegnelsen 'treskibede langhuse'. På fig. 5 og 6 herunder ses de gennemgående principper for det treskibede langhus. Gennem tiden udvikler konstruktionen sig, og det er de forskellige variationer af grundridset, der er med til at datere husene.

Figur 5. Rekonstruktionstegning af et treskibet oldtidshus, hvor husets tagbærende konstruktion bæres af to parallelle rækker af tagbærende stolper i husets indre. Alle de fremkomne huse på tracé-undersøgelsen er bygget op om den treskibede konstruktion, men med karakteristika og variationer typiske for de pågældende perioder

Figur 6. Tværsnit, der afspejler opbygningen af den tagbærende konstruktion i en treskibet konstruktion

Sammenfatning og perspektivering

Da der tidligere kun er foretaget yderst begrænsede arkæologiske undersøgelser på plateauerne ved Skudshale og syd for Visse, var det med stor spænding, Nordjyllands Historiske Museum gik i gang med den arkæologiske forundersøgelse.

Trods den rumligt relativt begrænsede undersøgelse fremkom flere velbevarede oldtidshuse i forbindelse med undersøgelsen, især på plateauet bag ved Visse. Mens nogle bebyggelsesspor supplerer den viden, vi indirekte havde om området på forhånd via de synlige oldtidsminder, er andre fund fra perioder, der endnu ikke var repræsenteret i området. Her er både det treskibede langhus fra ca. 400 e.Kr. og det stenlagte overfartssted værd at hæfte sig ved. Især 400-tals huset der er fra en periode, Nordjyllands Historiske Museum for tiden har stor fokus på, og som indgår i vores forskningsstrategi, bl.a. i form af et igangværende ph.d. projekt. Med det nye hus har vi en ny lokalitet at inddrage i forskningen.

Udgravningsdata

Skudshale-Gistrup

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6404
- Fund & Fortidsminder: 12.01.09 - 84
- Kulturstyrelsen jnr. 2014-7.2402/NJM-0001
- Bygherre: Energinet.dk
- Undersøgt areal: 5.750 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Marie Vang Posselt
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg